Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 7ης Ιουλίου 2016[1]

Υπόθεση C-417/15

Wolfgang Schmidt
κατά
Christiane Schmidt

[αίτηση του Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (περιφερειακού πρωτοδικείου αστικών υποθέσεων της Βιέννης, Αυστρία)για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης — Διεθνής δικαιοδοσία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις — Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 — Πεδίο εφαρμογής — Άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α′ — Αποκλειστική αρμοδιότητα — Άρθρο 24, σημείο 1 — Υποθέσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων — Δωρεά ακινήτου — Ακύρωση δωρεάς λόγω δικαιοπρακτικής ανικανότητας του δωρητή — Αγωγή περί διαγραφής της καταχωρίσεως στα δημόσια βιβλία — Δωσιδικία της συνάφειας — Άρθρο 8, σημείο 4»

I – **Εισαγωγή**

1. Η παρούσα υπόθεση αφορά την ερμηνεία του άρθρου 24, σημείο 1, του αποκαλούμενου κανονισμού Βρυξέλλες Ια[2].

2. Η εν λόγω διάταξη προβλέπει την αποκλειστική δωσιδικία σε υποθέσεις εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτων. Συναφώς, αρμόδια είναι τα δικαστήρια του κράτους μέλους της τοποθεσίας του ακινήτου.

3. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν στην εν λόγω διάταξη εμπίπτει διαφορά η οποία, αφενός μεν, αφορά ακύρωση δωρεάς λόγω δικαιοπρακτικής ανικανότητας του δωρητή, αφετέρου δε, τη διαγραφή της καταχωρίσεως του δικαιώματος κυριότητας του δωρεοδόχου.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (αναδιατύπωση) (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1).

II – **Νομικό πλαίσιο**

Α – *Δίκαιο της Ένωσης*

4. Η αιτιολογική σκέψη 15 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει ως εξής:

«Οι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας θα πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου. Η δωσιδικία αυτή θα πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο αντικείμενο ή η αυτονομία των διαδίκων δικαιολογεί άλλο συνδετικό στοιχείο. […]»

5. Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α′, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια ορίζει το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού ως εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου. […]

2. Εξαιρούνται από την εφαρμογή του:

α) η κατάσταση ή η ικανότητα δικαίου [και η νομική εκπροσώπηση] φυσικών προσώπων, […]».

6. Κατά το άρθρο 7, σημείο 1, στοιχείο α′, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, «ως προς διαφορές εκ συμβάσεως» ισχύει η δωσιδικία του τόπου εκπληρώσεως της παροχής.

7. Το άρθρο 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια καθιερώνει διεθνή δικαιοδοσία λόγω συνάφειας στην ακόλουθη περίπτωση:

«Ένα πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί επίσης να εναχθεί: […]4. ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, εάν η αγωγή μπορεί να συνδυασθεί με αγωγή κατά του ιδίου εναγομένου σε διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτου, ενώπιον του δικαστηρίου του κράτους μέλους της τοποθεσίας του ακινήτου.»

8. Το άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει ως εξής:

«Τα ακόλουθα δικαστήρια κράτους μέλους έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κατοικία των διαδίκων:1. σε υποθέσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων και μισθώσεων ακινήτων, τα δικαστήρια του κράτους μέλους της τοποθεσίας του ακινήτου.

[…]»

Β – *Αυστριακό δίκαιο*

9. Οι διατάξεις του αυστριακού δικαίου που εφαρμόζονται στην υπόθεση της κύριας δίκης περιέχονται στον Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (αυστριακό γενικό αστικό κώδικα, στο εξής: ABGB) και στον Allgemeines Grundbuchsgesetz (αυστριακό νόμο περί κτηματολογίου, στο εξής: GBG).

10. Το άρθρο 431 του ABGB έχει ως εξής:

«Για τη μεταβίβαση της κυριότητας ακινήτου η πράξη κτήσεως πρέπει να καταχωρίζεται στα προβλεπόμενα προς τούτο δημόσια βιβλία. Η εν λόγω καταχώριση καλείται κτηματολογική εγγραφή.»

11. Επί των αγωγών διαγραφής και των σημειώσεων διεκδικήσεων, το άρθρο 61 του GBG ορίζει τα εξής:«(1) Όποιος αμφισβητεί διά της δικαστικής οδού κτηματολογική εγγραφή η οποία φέρεται να προσβάλλει εγγραπτέο δικαίωμά του λόγω ακυρότητάς της και ζητεί την επαναφορά στην προτέρα κτηματολογική κατάσταση μπορεί να ζητήσει τη σημείωση της εν λόγω διεκδικήσεως στο κτηματολογικό βιβλίο είτε συγχρόνως με την αγωγή είτε σε μεταγενέστερο χρόνο. […]

(2) Αυτή η σημείωση έχει ως αποτέλεσμα η απόφαση επί της αγωγής να παράγει πλήρη αποτελέσματα και έναντι των προσώπων τα οποία δεν απέκτησαν εγγραπτέα δικαιώματα παρά μόνο μετά την υποβολή στο κτηματολογικό δικαστήριο της αιτήσεως περί σημειώσεως της ασκηθείσας αγωγής.»

III – **Κύρια δίκη και προδικαστικό ερώτημα**

12. Ο ενάγων της κύριας δίκης ήταν κύριος ενός ακινήτου στη Βιέννη. Με την από 14 Νοεμβρίου 2013 σύμβαση δωρεάς δώρισε το ως άνω ακίνητο στη θυγατέρα του, εναγομένη της κύριας δίκης. Δυνάμει της συμβάσεως δωρεάς, η τελευταία ενεγράφη στο κτηματολόγιο ως κυρία του εν λόγω ακινήτου. Η εναγομένη της κύριας δίκης κατοικούσε κατά τον χρόνο αυτόν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, όπου και εξακολουθεί να κατοικεί μέχρι σήμερον.

13. Κατά την εκδίκαση της υποθέσεως της κύριας δίκης ο ενάγων ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο να κηρυχθεί άκυρη η σύμβαση δωρεάς και να διαγραφεί το εγγεγραμμένο στο κτηματολόγιο δικαίωμα κυριότητας της εναγομένης, δεδομένου ότι κατά τον χρόνο καταρτίσεως της δωρεάς ήταν δικαιοπρακτικά ανίκανος.

14. Η εναγομένη της κύριας δίκης προέβαλε ένσταση αναρμοδιότητας του αυστριακού δικαστηρίου που επιλήφθηκε της υποθέσεως. Ισχυρίστηκε ότι ο ενάγων δεν επικαλείται εμπράγματο δικαίωμα κατά την έννοια του άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

15. Μετά τη σημείωση της αγωγής στο κτηματολογικό βιβλίο, κατ' αίτηση του ενάγοντος της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την εκκρεμούσα ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Εμπίπτει στη διάταξη του άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, η οποία προβλέπει διεθνή δικαιοδοσία σε υποθέσεις εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτου, η δίκη για την ακύρωση συμβάσεως δωρεάς λόγω δικαιοπρακτικής ανικανότητας του δωρητή και την εγγραφή στο κτηματολόγιο της διαγραφής του δικαιώματος κυριότητας του δωρεοδόχου;

IV – **Νομική εκτίμηση**

16. Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν η ένδικη διαδικασία που αφορά τη νομική ισχύ δωρεάς ακινήτου και τη διαγραφή του εγγεγραμμένου στο κτηματολόγιο δικαιώματος κυριότητας της δωρεοδόχου εμπίπτει στο άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, κατά το οποίο, σε υποθέσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων, αποκλειστική δικαιοδοσία έχουν τα δικαστήρια του κράτους μέλους της τοποθεσίας του επίδικου ακινήτου.

17. Προτού γίνει εκτενής αναφορά στην εν λόγω διάταξη, πρέπει να εξεταστεί αν ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια δύναται, καταρχήν, να εφαρμοστεί στην υπό εξέταση υπόθεση. Εάν όχι, τότε το προδικαστικό ερώτημα δεν συνδέεται με την υπόθεση της κύριας δίκης και η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη.

Α – *Εφαρμογή του κανονισμού Βρυξέλλες Ια*

18. Είναι αληθές ότι η υποβληθείσα από το αιτούν δικαστήριο αίτηση δεν αφήνει αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Ωστόσο, η εφαρμογή του στην υπό εξέταση υπόθεση δεν είναι αυτονόητη.

19. Αφενός, εκφράζονται επιφυλάξεις σχετικά με το χρονικό πεδίο εφαρμογής της διατάξεως, καθόσον από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν συνάγεται ο χρόνος καταθέσεως του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου στο αιτούν δικαστήριο. Πάντως, κατ' εφαρμογή του άρθρου 66 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται μόνον στις αγωγές που ασκούνται κατά ή μετά τη 10η Ιανουαρίου 2015.

20. Εντούτοις, η εν λόγω ασάφεια δεν θα πρέπει να αποθαρρύνει το Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα. Και τούτο διότι, πρώτον, ο χρόνος καταθέσεως της αγωγής συνάγεται από τις έγγραφες προτάσεις των διαδίκων[3]. Εάν, όμως, θεωρηθεί ότι, υπό το πρίσμα του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, κατά το οποίο η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει να περιλαμβάνει τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά και το εθνικό νομικό πλαίσιο, οι παρεχόμενες στις εν λόγω προτάσεις πληροφορίες είναι ανεπαρκείς, πρέπει, δεύτερον, να υπομνησθεί ότι η προγενέστερη διάταξη, δηλαδή το άρθρο 22, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι[4], περιείχε ήδη ρύθμιση ομοίου περιεχομένου με εκείνη του επίμαχου άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Συνεπώς, εάν η οικεία αγωγή είχε ασκηθεί πράγματι προ της 10ης Ιανουαρίου 2015, το Δικαστήριο θα όφειλε και πάλι να εξετάσει το ζήτημα που τέθηκε από το αιτούν δικαστήριο, βασιζόμενο στις ίδιες εκτιμήσεις, έστω και υπό το πρίσμα του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

21. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, θα συνιστούσε υπό τις υπάρχουσες συνθήκες υπερβολική τυπολατρία να τεθεί ζήτημα απαραδέκτου της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, απλώς και μόνον επειδή η ακριβής ημερομηνία ενάρξεως της δίκης δεν αναφέρεται στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως καθαυτή.

22. Αφετέρου, εκφράζονται επιφυλάξεις και σε σχέση με το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

23. Το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού διευκρινίζει ότι από την εφαρμογή του εξαιρείται «η […] ικανότητα δικαίου φυσικών προσώπων». Εντούτοις, η εφαρμογή του κανονισμού στην υπό εξέταση υπόθεση με αντικείμενο την ακυρότητα δωρεάς λόγω ανικανότητας του δωρητή για δικαιοπραξία φαίνεται εκ πρώτης όψεως αμφίβολη.

24. Και τούτο διότι η απόδοση του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', στη γερμανική δεν περιέχει τον όρο «Geschäftsfähigkeit» [«δικαιοπρακτική ικανότητα»] εν αντιθέσει π.χ. προς την αντίστοιχη διάταξη του κανονισμού για την κληρονομική διαδοχή[5].

3 — Όπως προκύπτει από τις σύμφωνες, ως προς το σημείο αυτό, γραπτές προτάσεις του ενάγοντος και της εναγομένης της κύριας δίκης (βλ. σ. 2 των αντίστοιχων προτάσεών τους) η αγωγή κατατέθηκε στις 24 Μαρτίου 2015.

4 — Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2000, L 12, σ. 1).

5 — Κανονισμός (ΕΕ) 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου (ΕΕ 2012, L 201, σ. 107). Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο β', του παρόντος κανονισμού, αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού για την κληρονομική διαδοχή η «νομική ικανότητα των φυσικών προσώπων».

25. Με βάση τα ανωτέρω, δεν μπορεί να συναχθεί, κατ' αντιδιαστολή, ότι τα ζητήματα της δικαιοπρακτικής ικανότητας εμπίπτουν στο σύνολό τους στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Αφενός, μπορεί κατά της απόψεως αυτής να αντληθεί επιχείρημα από τη νομολογία επί προγενέστερων διατάξεων [6] του κανονισμού Βρυξέλλες Ι και της Συμβάσεως των Βρυξελλών [7]. Αφετέρου, πρέπει να υπομνησθεί ότι ο όρος «ικανότητα δικαίου» και τα συναφή με αυτόν ζητήματα ερμηνεύονται αυτοτελώς σε ολόκληρη την Ένωση και ότι σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις του κανονισμού χρησιμοποιούνται εν μέρει πολύ γενικοί όροι, όπως «capacité» ή «legal capacity». Οι εν λόγω νομικές έννοιες, σε αντίθεση με τη γερμανική διατύπωση, δεν προσφέρουν έρεισμα υπέρ της απόψεως ότι η ρήτρα εξαιρέσεως του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού Βρυξέλλες Ια δεν καλύπτει, ειδικά, τα ζητήματα δικαιοπρακτικής ικανότητας. Τουναντίον: Διακρίσεις, όπως αυτή που εισάγει η γερμανική θεωρία με το τρίπτυχο των εννοιών «Rechts-, Geschäfts- und Handlungsfähigkeit natürlicher Personen» δεν μπορούν να γίνουν, εάν ως βάση τεθεί ένας ενιαίος όρος, όπως η «capacité».

26. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι στη γερμανική διατύπωση της διατάξεως δεν μνημονεύεται ο όρος «Geschäftsfähigkeit» [«δικαιοπρακτική ικανότητα»] δεν έχει αποφασιστική σημασία. Αντιθέτως, γίνεται δεκτό ότι και τα ζητήματα δικαιοπρακτικής ικανότητας εμπίπτουν ενδεχομένως στην εξαίρεση του άρθρου 1, παράγραφος 2.

27. Καθοριστική, όμως, σημασία για το αν μια διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού Βρυξέλλες Ια έχει η φύση των έννομων σχέσεων μεταξύ των διαδίκων της δίκης, καθώς και το αντικείμενο της ένδικης διαφοράς [8]. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, η μη εφαρμογή του κανονισμού Βρυξέλλες Ια μπορεί να γίνει δεκτή, όπως έχει ήδη τονίσει η έκθεση Schlosser για τη Σύμβαση των Βρυξελλών [9], μόνον στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας εκ των τομέων που εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής του αποτελεί «το κύριο αντικείμενο της δίκης». Αντιθέτως, η εφαρμογή του κανονισμού δεν επηρεάζεται, εάν οι τομείς δικαίου που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του αφορούν «προκριματικά ζητήματα» για την απονομή του δικαίου, και μάλιστα, ακόμη και αν τα σχετικά «νομικά ζητήματα […] ασκούν ουσιώδη επιρροή στη δίκη» [10].

28. Επομένως, ακόμη και αν τα νομικά ζητήματα που ανέκυψαν στη δίκη δεν εμπίπτουν, αυτά καθαυτά, από τη φύση τους, στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, ο εν λόγω κανονισμός εξακολουθεί, παρά ταύτα, να έχει εφαρμογή, αρκεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού το κύριο αντικείμενο της υποθέσεως.

29. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό, εν προκειμένω, να προσδιοριστεί το πραγματικό αντικείμενο της υποθέσεως. Το ζήτημα αυτό δεν είναι κατ' ανάγκη ταυτόσημο με το ειδικότερο ζήτημα το οποίο ερίζεται.

30. Και τούτο διότι ακόμη και αν το ζήτημα της δικαιοπρακτικής ικανότητας του ενάγοντος φαίνεται να συνιστά κεντρικό άξονα της κύριας δίκης και το βάσιμο των αγωγικών αιτημάτων να εξαρτάται από την απάντηση στο εν λόγω ζήτημα, τούτο δεν αποτελεί, ωστόσο, το καθαυτό αντικείμενο της υποθέσεως [11]. Συγκεκριμένα, το ζητούμενο της υποθέσεως *δεν* είναι η έκδοση διαπλαστικής και δεσμευτικής για το σύνολο των συναλλαγών αποφάσεως σχετικά με το αν ο ενάγων της κύριας δίκης είναι δικαιοπρακτικά ανίκανος και, ως εκ τούτου, πρέπει να τεθεί υπό επιτροπεία. Αντιθέτως, η

6 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633, σκέψη 31).

7 — Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7).

8 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Aannemingsbedrijf Aertssen και Aertssen Terrassements (C-523/14, EU:C:2015:722, σκέψη 30), flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, σκέψη 26), Sapir κ.λπ. (C-645/11, EU:C:2013:228, σκέψη 32), Sunico κ.λπ. (C-49/12, EU:C:2013:545, σκέψη 33).

9 — ΕΕ 1986, C 298, σ. 99.

10 — Βλ. σημείο 51 της εκθέσεως Schlosser.

11 — Διαφορετική ήταν η διαφορά της κύριας δίκης στην υπόθεση Schneider (C-386/12, EU:C:2013:633) η οποία αφορούσε διακριτή από την αγοραπωλησία διαδικασία εκούσιας δικαιοδοσίας με σκοπό την έγκριση της προμνησθείσας δικαιοπραξίας.

υπόθεση αφορά τη νομική υπόσταση της δωρεάς και τις επακόλουθες συνέπειές της ως προς το δικαίωμα της κυριότητας. Για τον σχηματισμό της κρίσεως του δικαστηρίου επί των αγωγικών αιτημάτων, το ζήτημα της δικαιοπρακτικής ικανότητας του ενάγοντος αποτελεί απλώς και μόνον προκριματικό ζήτημα που δεν θίγει τη φύση και το καθαυτό αντικείμενο της επίδικης διαφοράς.

31. Επομένως, δεδομένου ότι τα ζητήματα της δικαιοπρακτικής ικανότητας δεν αποτελούν το κύριο αντικείμενο της κύριας δίκης, το Δικαστήριο μπορεί να κρίνει ότι η εφαρμογή του κανονισμού Βρυξέλλες Ια στην υπό εξέταση υπόθεση δεν αντιβαίνει στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', του ιδίου κανονισμού.

32. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο καλείται να απαντήσει στο υποβληθέν με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ερώτημα σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 24 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Στη συνέχεια πρέπει, λοιπόν, να διαπιστωθεί αν το αγωγικό αίτημα εμπίπτει στο άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια και, επομένως, αν στην παρούσα υπόθεση έχουν αποκλειστική δικαιοδοσία τα δικαστήρια της Δημοκρατίας της Αυστρίας.

Εφαρμογή του άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια

33. Πρέπει ευθύς εξαρχής να τονιστεί ότι η υπόθεση της κύριας δίκης έχει ως αντικείμενο δύο διαφορετικά μεταξύ τους ζητήματα: Πρώτον, ζητείται η ακύρωση της συμβάσεως δωρεάς και, δεύτερον, η διαγραφή του εγγεγραμμένου στο κτηματολόγιο δικαιώματος κυριότητας της δωρεοδόχου.

34. Πρέπει να διερευνηθεί κατά πόσον τα ως άνω ζητήματα έχουν ως αντικείμενο «εμπράγματο δικαίωμα» σε ακίνητο, κατά την έννοια του άρθρου 24 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

35. Η εν λόγω νομική έννοια πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο αυτοτελή σε ολόκληρη την Ένωση και, δεδομένου ότι το άρθρο 24 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια αποτελεί εξαίρεση από τον κανόνα της δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου, πρέπει να ερμηνεύεται, επιπλέον, συσταλτικώς[12]. Επομένως, προκειμένου να κριθεί αν η υπόθεση έχει ως αντικείμενο «εμπράγματο δικαίωμα», κατά την έννοια του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, δεν απαιτείται ο χαρακτηρισμός του ως εμπράγματου δικαιώματος από την εθνική έννομη τάξη.

36. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου[13], αντιθέτως, «εμπράγματο δικαίωμα» επί ακινήτου, κατά την έννοια του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, υπάρχει μόνον εάν το επίδικο δικαίωμα παράγει τα αποτελέσματά του έναντι όλων (erga omnes). Καθόσον το εν λόγω δικαίωμα πρέπει, επιπλέον, να αποτελεί «αντικείμενο» της δίκης, δεν αρκεί η αγωγή να έχει απλώς σχέση με ακίνητο ή με δικαίωμα επί τούτου. Τουναντίον, η επίδικη αγωγή πρέπει να στηρίζεται σε εμπράγματο δικαίωμα[14], η έκταση και η φύση του οποίου πρέπει να αποτελούν αντικείμενο της δίκης[15].

37. Εν προκειμένω, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο κύριος λόγος της αποκλειστικής αρμοδιότητας που προβλέπεται στο άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια είναι το γεγονός ότι το δικαστήριο της τοποθεσίας είναι περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο σε θέση, ενόψει της γειτνιάσεώς του με το επίδικο αντικείμενο, να έχει αμεσότερη γνώση της πραγματικής και νομικής καταστάσεως[16]. Τουναντίον, εάν η γειτνίαση με το ακίνητο δεν ασκεί καμία επιρροή στην έκβαση της δίκης, η αποκλειστική δωσιδικία δεν θα ισχύσει.

12 — Βλ., εν προκειμένω, απόφαση Reichert και Kockler (C-115/88, EU:C:1990:3, σκέψεις 8 και 9).

13 — Βλ., εν προκειμένω, διάταξη Gaillard (C-518/99, EU:C:2001:209, σκέψη 17).

14 — Διάταξη Gaillard (C-518/99, EU:C:2001:209, σκέψη 16).

15 — Βλ., εν προκειμένω, αποφάσεις Reichert και Kockler (C-115/88, EU:C:1990:3, σκέψη 11), και Weber (C-438/12, EU:C:2014:212, σκέψη 42).

16 — Συναφώς, ήδη (ως προς τη Σύμβαση των Βρυξελλών) αποφάσεις Rösler (241/83, EU:C:1985:6, σκέψη 20), και Reichert και Kockler (C-115/88, EU:C:1990:3, σκέψη 10).

38. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, πρέπει να διερευνηθεί αν το αίτημα περί ακυρώσεως της δωρεάς (υπό 1), καθώς και το αίτημα περί διαγραφής της εγγραφής της εναγομένης ως κυρίας (υπό 2) έχουν ως αντικείμενο «εμπράγματο δικαίωμα», κατά την έννοια του άρθρου 24 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

1. Επί του αιτήματος περί ακυρώσεως της δωρεάς

39. Όπως ορθώς υπογραμμίζεται από την Αυστριακή Κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το αίτημα περί ακυρώσεως της δωρεάς δεν έχει ως αντικείμενο εμπράγματο δικαίωμα επί ακινήτου κατά την έννοια του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Αντιθέτως, αφορά το κύρος της συναφθείσας μεταξύ των διαδίκων συμβάσεως το οποίο δεν διέπεται από τις διατάξεις του εμπράγματου δικαίου.

40. Κατά το αυστριακό δίκαιο, η ακυρότητα δωρεάς ακινήτου επιδρά, βεβαίως, επίσης επί της νομικής υποστάσεως της μεταβιβάσεως. Ωστόσο, *άμεσο* αντικείμενο του αγωγικού αιτήματος, όσον αφορά την ακύρωση της δωρεάς, δεν είναι εμπράγματο δικαίωμα που παράγει αποτελέσματα έναντι όλων του οποίου η έκταση ή η φύση θα έπρεπε να καθοριστεί δικαστικώς[17]. Ακόμη και αν η αγωγή συνδέεται εν προκειμένω με το ακίνητο, τούτο δεν είναι καίριας σημασίας για το ζήτημα του κύρους της δωρεάς και, συναφώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί «αντικείμενο» της διαφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Πράγματι, το αν η σύμβαση, της οποίας ζητείται η ακύρωση λόγω δικαιοπρακτικής ανικανότητας, έχει αντικείμενο κινητό πράγμα ή ακίνητο δεν ασκεί επιρροή στις εκτιμήσεις σχετικά με το ζήτημα του κύρους της. Ως εκ τούτου, η υπό κρίση ένδικη διαφορά δεν αφορά ούτε ζητήματα που σχετίζονται ειδικά με το ακίνητο και τα οποία αρκούν για να δικαιολογήσουν την υπαγωγή της διαφοράς στην αποκλειστική δωσιδικία.

41. Η ως άνω κρίση ουδόλως μεταβάλλεται από το γεγονός ότι ο ενάγων της κύριας δίκης, σε περίπτωση ευνοϊκής αποφάσεως, προστατεύεται έναντι τυχόν ενδιάμεσων διαθέσεων του αντικειμένου της δίκης εις βάρος του, μέσω της λεγόμενης σημειώσεως της δικαστικής διενέξεως στο κτηματολογικό βιβλίο. Και τούτο διότι, με αυτήν, παρέχεται μόνον προσωρινή εξασφάλιση του αγωγικού του αιτήματος η οποία δεν μεταβάλλει τη φύση του.

42. Επομένως, όσον αφορά το αίτημα να «κηρυχθεί άκυρη η σύμβαση δωρεάς»[18] η αποκλειστική δωσιδικία του άρθρου 24 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια δεν μπορεί να ισχύσει.

2. Επί του αιτήματος περί διαγραφής

43. Άλλως έχουν τα πράγματα όσον αφορά το αίτημα περί διαγραφής.

44. Με το αίτημα αυτό ο ενάγων της κύριας δίκης επιδιώκει τη διαγραφή του εγγεγραμμένου στο κτηματολογικό βιβλίο δικαιώματος κυριότητας της λήπτριας της άκυρης δωρεάς. Εν προκειμένω, αντικείμενο της δίκης αποτελεί η άσκηση εξουσιών του ενάγοντος που πηγάζουν από εμπράγματο δικαίωμα, ήτοι την κυριότητα επί του επίδικου ακινήτου, ως κυρία του οποίου ενεγράφη στο κτηματολόγιο η εναγομένη.

45. Ακόμη και εάν, κατ' εφαρμογήν του αυστριακού δικαίου, η κυριότητα δεν μεταβιβάστηκε στην εναγομένη εγκύρως, απαιτείται, παρά ταύτα, η διαγραφή της από το κτηματολόγιο, προκειμένου ο ενάγων να είναι σε θέση να ασκήσει πλήρως το δικαίωμα κυριότητάς του επί του ακινήτου. Και τούτο διότι το πρόσωπο που έχει εγγραφεί στο κτηματολόγιο εξακολουθεί, κατ' αρχήν, να θεωρείται κύριος έναντι τρίτων. Συνεπώς, με την αιτούμενη διαγραφή ο ενάγων της κύριας δίκης επικαλείται την

17 — Βλ., εν προκειμένω, απόφαση Reichert και Kockler (C-115/88, EU:C:1990:3, σκέψη 12).

18 — Η διατύπωση όπως διαμορφώνεται στη σ. 2 της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

ακυρότητα της μεταβιβάσεως στην εναγομένη και, κατά συνέπεια –δυνάμει του τίτλου κυριότητάς του–, εμπράγματο δικαίωμα επί του επίδικου ακινήτου. Το εν λόγω δικαίωμα αποτελεί, ως προς το αίτημα διαγραφής, το αντικείμενο της διαφοράς, κατά το άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

46. Κατόπιν των ανωτέρω, γίνεται δεκτό ότι το αίτημα περί διαγραφής του δικαιώματος κυριότητας της εναγομένης –σε αντίθεση με το αίτημα περί ακυρώσεως της συμβάσεως δωρεάς– εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

3. Εφαρμόζεται το άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια στο σύνολο της «υποθέσεως»;

47. Ωστόσο, ανακύπτει περαιτέρω το ερώτημα, εάν το γεγονός ότι το αίτημα περί διαγραφής εμπίπτει, πάντως, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, μπορεί να θεμελιώσει αποκλειστική δωσιδικία υπέρ των δικαστηρίων της Δημοκρατίας της Αυστρίας και ως προς το άλλο αίτημα της διαφοράς. Το επιχείρημα αυτό ενισχύεται και από το ότι στη γερμανική απόδοση του άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια κάνει πλέον[19] γενικά λόγο για «Verfahren» [«υποθέσεις»] που έχουν ως αντικείμενο εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του αιτήματος διαγραφής.

48. Εντούτοις, στο πλαίσιο συστηματικής και τελολογικής ερμηνείας, μια τέτοια ανάγνωση του άρθρου 24, σημείο 1, δεν είναι επιβεβλημένη. Αντιθέτως, το εν λόγω άρθρο, ως διάταξη που εισαγάγει εξαίρεση, πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς και ο όρος «υποθέσεις» να νοείται ως συνδεόμενος απλώς και μόνον με αίτημα που έχει in concreto ως αντικείμενο εμπράγματο δικαίωμα. Διαφορετικά, ο ενάγων θα μπορούσε, εκ του λόγου και μόνον ότι, εκτός των άλλων αιτημάτων, επικαλείται εμπράγματο δικαίωμα επί ακινήτου, να θεμελιώσει έναντι του εναγομένου μια υπέρμετρα ευρεία αποκλειστική δωσιδικία, ήτοι τη δωσιδικία της τοποθεσίας του ακινήτου, ακόμη και αν τα υπόλοιπα αιτήματά του που δεν αφορούν εμπράγματα δικαιώματα δεν συνδέονται καθόλου με τη δωσιδικία αυτή. Ένα τέτοιο «forum shopping» θα ήταν αντίθετο τόσο προς το σύστημα της διεθνούς δικαιοδοσίας που ορίζει ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια όσο και προς τον κανόνα ότι η αποκλειστική δωσιδικία της τοποθεσίας του ακινήτου ερμηνεύεται συσταλτικώς και θεμελιώνεται στην εγγύτητα του δικαστηρίου προς το ακίνητο –επιχείρημα που δεν ευσταθεί ως προς τα αιτήματα που δεν αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων.

49. Ως εκ τούτου, η δωσιδικία που ιδρύεται με το άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια ισχύει μόνον για το αίτημα περί διαγραφής.

50. Ωστόσο, για λόγους πληρότητας, θα πρέπει στο πλαίσιο αυτό να υπομνησθεί ότι σε σχέση με το αγωγικό αίτημα που αφορά δωρεά ιδρύεται η αποκαλούμενη «ειδική δωσιδικία» των δικαστηρίων της Δημοκρατίας της Αυστρίας, εν πάση περιπτώσει δυνάμει του άρθρου 7, σημείο 1, στοιχείο α′, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, διότι σε σχέση με το αίτημα περί ακυρώσεως αντικείμενο της δίκης αποτελεί «σύμβαση», τόπος εκπληρώσεως της οποίας, υπό τον όρο ότι είναι έγκυρη, είναι η Αυστρία[20]. Αρμόδιο είναι, συναφώς, το δικαστήριο του τόπου εκπληρώσεως της δωρεάς.

19 — Στη γερμανική διατύπωση της προγενέστερης διατάξεως του κανονισμού Βρυξέλλες Ια γινόταν ακόμη λόγος για «Klagen» [«αγωγές»]. Εντούτοις, ως προς το σημείο αυτό, οι διαφορετικές γλωσσικές διατυπώσεις δεν παρουσιάζουν (ούτε παρουσίαζαν) συνέπεια, με αποτέλεσμα το γλωσσικής φύσεως επιχείρημα να μην συνιστά αποφασιστικό παράγοντα. Βλ. παρόμοιο προβληματισμό στις προτάσεις μου στην υπόθεση Kostanjevec (C-185/15, EU:C:2016:397, σημείο 33).

20 — Βλ., εν προκειμένω, ήδη, απόφαση Effer (38/81, EU:C:1982:79, σκέψεις 4 έως 8).

4. Εφαρμόζεται το άρθρο 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια;

51. Στη συνέχεια πρέπει να εξετασθεί αν, συμφώνως προς το άρθρο 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, το αίτημα περί ακυρώσεως μπορεί να σωρευθεί με το αίτημα περί διαγραφής και να συζητηθεί ενώπιον του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τη διαγραφή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 24, σημείο 1.

52. Κατά το άρθρο 8, σημείο 4, του ανωτέρω κανονισμού, το δικαστήριο του κράτους μέλους της τοποθεσίας του ακινήτου έχει δικαιοδοσία «ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, εάν η αγωγή μπορεί να συνδυασθεί [σωρευθεί] με αγωγή κατά του ιδίου εναγομένου σε διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτου».

53. Οι προϋποθέσεις της εν λόγω διατάξεως συντρέχουν, καθόσον, αφενός –ως προς το αίτημα περί ακυρώσεως της δωρεάς–, αντικείμενο της κύριας δίκης είναι μια «σύμβαση» και, αφετέρου –ως προς το αίτημα περί διαγραφής–, αντικείμενο αποτελεί «αγωγή σε διαφορές που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα [επί ακινήτου]» κατά της ιδίας εναγομένης.

54. Από το γράμμα της διατάξεως δεν συνάγεται ευθέως κατά πόσον επιβάλλεται να υπάρχει συνάφεια μεταξύ συμβατικής αξιώσεως και εμπράγματης απαιτήσεως, πλην όμως τούτο προκύπτει από τη θέση της στην όλη οικονομία του άρθρου 8 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, δεδομένου ότι το άρθρο 8 ρυθμίζει, κατά τα λοιπά, ανεξαιρέτως δωσιδικίες λόγω συνάφειας[21]. Τέτοια συνάφεια συντρέχει και στην υπό κρίση περίπτωση, καθόσον το αίτημα περί διαγραφής της εναγομένης από το κτηματολόγιο[22] προβάλλεται ακριβώς λόγω της ακυρότητας της συμβάσεως.

55. Εξάλλου, κατά το άρθρο 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, τα εν λόγω αιτήματα πρέπει «να μπορούν» στη συγκεκριμένη περίπτωση «να συνδυασθούν [σωρευθούν]» μεταξύ τους. Η έννοια της ανωτέρω διατάξεως δεν έχει αποσαφηνιστεί μέχρι σήμερα από το Δικαστήριο. Στη θεωρία υποστηρίζεται η άποψη ότι στο κείμενο της διατάξεως μπορεί ενδεχομένως να περιέχεται παραπομπή στο εκάστοτε ισχύον εθνικό δικονομικό δίκαιο: Μόνον αν πληρούνται *σωρευτικά* οι προϋποθέσεις του άρθρου 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια καθώς και εκείνες του εθνικού δικονομικού δικαίου σχετικά με συνεκδίκαση των υποθέσεων μπορεί να ισχύσει η κοινή δωσιδικία της τοποθεσίας του ακινήτου ως προς τα εν λόγω αιτήματα[23]. Ως εκ τούτου, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν το άρθρο 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια και το εθνικό δικονομικό δίκαιο επιτρέπουν στη συγκεκριμένη περίπτωση τη συνεκδίκαση των υποθέσεων.

56. Εντούτοις, η ερμηνεία που υποστηρίζεται στη θεωρία υπερακοντίζει το γράμμα της διατάξεως, καθόσον η φράση «μπορεί να συνδυασθεί [σωρευθεί]» μπορεί να έχει την έννοια απλής αναφοράς σε δύο δίκες που εκκρεμούν ταυτόχρονα στο ίδιο δικαστήριο, οπότε εκ του λόγου αυτού να τίθεται ζήτημα συνεκδικάσεως.

57. Εάν, ωστόσο, θεωρηθεί ότι στην ως άνω φράση περιέχεται, όπως υποστηρίζεται στη θεωρία, παραπομπή σε πρόσθετες δικονομικές προϋποθέσεις του εθνικού δικαίου, τούτο θα έχει, επιπλέον, ως αποτέλεσμα το άρθρο 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια να μην μπορεί να εφαρμοστεί ομοιόμορφα σε ολόκληρη την Ένωση, αλλά, αντιθέτως, να πρέπει να εφαρμοστεί, κατ' αρχήν, με διαφορετικό τρόπο σε κάθε κράτος μέλος, ήτοι υπό το πρίσμα του εφαρμοστέου κάθε φορά εθνικού δικονομικού δικαίου. Μια τέτοια έλλειψη συνοχής θα αντέβαινε στον σκοπό της κατά το δυνατόν ομοιόμορφης και προβλέψιμης από τον διάδικο εφαρμογής των διατάξεων του κανονισμού. Επιπλέον,

21 — Για συναφείς αξιώσεις, ως προς τις οποίες θα υπήρχε διαφορετικά ο κίνδυνος εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων (σημείο 1), αναγωγή (σημείο 2) και ανταγωγή (σημείο 3).

22 — Βλ. ως προς τη διόρθωση του κτηματολογίου και τη συνάφεια, Winter, W., «Ineinandergreifen von EuGVVO und nationalem Zivilverfahrensrecht am Beispiel des Gerichtsstands des Sachzusammenhangs, Art. 6 EuGVVO», Βερολίνο 2007, σ. 139 και 144 επ.

23 — Βλ., μεταξύ άλλων, Dörner σε: Saenger, *Zivilprozessordnung*, 6η έκδοση 2015, άρθρο 8, σημείο 15· ως προς τον κανονισμό Βρυξέλλες I, βλ. Winter (υποσημείωση 22), σελ. 149, Muir Watt σε: Magnus/Mankowski, *Brussels I Regulation*, 2η έκδοση 2012, άρθρο 6, σημείο 52, καθώς και Nagel/Gottwald, *Internationales Zivilprozessrecht*, 7η έκδοση 2013, άρθρο 3, σημείο 128.

καθόσον από το γράμμα της διατάξεως δεν συνάγεται με σαφήνεια παραπομπή στο εθνικό δίκαιο, θα παραβιαζόταν η αρχή που θέτει ως κανόνα την αυτοτελή και ομοιόμορφη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, τυχόν δε παραπομπή στο εθνικό δίκαιο πρέπει να προκύπτει κατά τρόπο σαφή από την εκάστοτε νομοθετική πράξη [24].

58. Ως εκ τούτου, σοβαροί λόγοι συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι στη φράση «μπορεί να συνδυασθεί [σωρευθεί]» του άρθρου 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια δεν περιέχεται παραπομπή στο εθνικό δικονομικό δίκαιο και ότι, κατά συνέπεια, υπάρχει κοινή δωσιδικία της τοποθεσίας του ακινήτου στην περίπτωση κατά την οποία, όπως στην υπό εξέταση υπόθεση, εκκρεμούν ταυτοχρόνως δύο αγωγές που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 8, σημείο 4.

V – **Πρόταση**

59. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα ως εξής:

Η αγωγή με την οποία ζητείται η ακύρωση συμβάσεως δωρεάς ακινήτου, όπως είναι αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, δεν εμπίπτει στο άρθρο 24, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Τουναντίον, η αγωγή περί διαγραφής του δικαιώματος κυριότητας του δωρεοδόχου από το κτηματολόγιο εμπίπτει στη διάταξη αυτή.

Σε περιπτώσεις όπως είναι αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, αμφότερες οι αγωγές μπορούν, κατά το άρθρο 8, σημείο 4, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, να σωρευθούν ενώπιον του αρμόδιου βάσει του άρθρου 24, σημείο 1, δικαστηρίου.

24 — Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις EMU Tabac κ.λπ. (C-296/95, EU:C:1998:152, σκέψη 30), Nokia (C-316/05, EU:C:2006:789, σκέψη 21), και Spasic (C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, σκέψη 79).